



SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

I. ÚS 371/2024-39

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Miloša Maďara (sudca spravodajca) a sudcov Jany Baricovej a Miroslava Duriša v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavných sťažnostiach sťažovateľiek 1. [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], 2. [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], zastúpených URBAN & PARTNERS s.r.o., advokátska kancelária, Červeňova 15, Bratislava, proti postupu Mestského súdu Bratislava IV (predtým Okresný súd Bratislava I) v konaní vedenom pod sp. zn. B1-9C/9/2017 takto

r o z h o d o l :

1. Postupom Mestského súdu Bratislava IV v konaní vedenom pod sp. zn. B1-9C/9/2017 **b o l o p o r u š e n é** základné právo sťažovateľiek na prerokovanie ich vecí bez zbytočných prieťahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a podľa čl. 38 ods. 2 Listiny základných práv a slobôd a právo na prejednanie ich záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Mestskému súdu Bratislava IV **p r i k a z u j e**, aby v konaní vedenom pod sp. zn. B1-9C/9/2017 konal bez zbytočných prieťahov.
3. **P r i z n á v a** sťažovateľke v 1. rade finančné zadosťučinenie **2 500 eur** a sťažovateľke v 2. rade finančné zadosťučinenie **1 000 eur**, ktoré im **j e** Mestský súd Bratislava IV **p o v i n n ý** zaplatiť do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
4. Mestský súd Bratislava IV **j e p o v i n n ý** nahradiť sťažovateľkám trovy konania **1 131,35 eur** a zaplatiť ich právnomu zástupcovi sťažovateľiek do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
5. Vo zvyšnej časti ústavnej sťažnosti **n e v y h o v u j e**.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľiek a skutkový stav veci

1. Ústavný súd uznesením č. k. I. ÚS 371/2024-29 z 27. júna 2024 prijal na ďalšie konanie v celom rozsahu ústavné sťažnosti sťažovateľiek (uznesením sp. zn. PLs. ÚS 49/2024-4 z 26. júna 2024 spojené na spoločné konanie), ktorými sa domáhajú vyslovenia porušenia svojho základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a podľa čl. 38 ods. 2 Listiny základných práv a slobôd (ďalej len „listina“), práva na prejednanie svojej záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“), základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a podľa čl. 36 ods. 1 listiny, práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, základného práva vlastníť majetok podľa čl. 20 ods. 1 ústavy a podľa čl. 11 ods. 1 listiny a práva pokojne užívať svoj majetok podľa čl. 1 Dodatkového protokolu č. 1 k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dodatkový protokol“) postupom mestského súdu (predtým okresného súdu) v konaní označenom v záhlaví tohto nálezu. Navrhujú, aby ústavný súd prikázal mestskému súdu konať bez zbytočných prietáhov a priznal im primerané finančné zadosťučinenie vo výške 25 000 eur a náhradu trov právneho zastúpenia v konaní pred ústavným súdom.

2. Z ústavných sťažností, ich príloh a vyžiadaného spisu mestského súdu sp. zn. B1-9C/9/2017 vyplýva, že na základe žaloby žalobcov proti žalovaným (vrátane sťažovateľky v 1. rade) začalo 8. februára 2017 na okresnom súde napadnuté konanie o zriadenie vecného bremena. Okresný súd po výzve na opravu žaloby a po ustálení okruhu žalovaných 17. januára 2018 zaslal žalobu na vyjadrenie žalovaným (čo bolo spojené s lustráciou a opakovaným doručovaním) a 23. apríla 2019 zaslal vyjadrenie žalovaných na vyjadrenie žalobcom. Následne až 13. apríla 2022 oznámil stranám sporu, že bude konať so správcom bytového domu a uznesením z 29. júna 2022 pripustil zmenu jedného žalobcu a zmeny na strane žalovaných (vrátane vstupu do konania sťažovateľky v 2. rade). V auguste 2022 zaslal žalovaným vyjadrenie žalobcov. Aktuálne konajúci zákonný sudca rozhodol 23. januára 2023 o zmene žaloby a zisťoval stav dedičských konaní a uzneseniami zo 6. februára 2023 a následne 4. januára 2024 (medzi ktorými čerpal zákonný sudca dovolenku a bol práceneschopný) rozhodol o pokračovaní v konaní s dedičmi žalovaných. Termín prvého pojednávania nariadil na 23. máj 2024, ktorý bol zrušený pre práceneschopnosť zákonného sudcu a strany sporu boli predvolané na pojednávanie na 7. október 2024 s tým, že noví žalovaní majú bydlisko v zahraničí a bude potrebné realizovať preklady a následné doručovanie podľa Haagskeho dohovoru.

3. Z uvedeného je zrejmé, že v napadnutom konaní nielenže nebolo do prejednanja ústavných sťažností právoplatne rozhodnuté, ale nekonalo sa ani len prvé pojednávanie.

II.

Argumentácia sťažovateľiek

4. Sťažovateľky namietajú, že ani mierna zložitosť veci z dôvodu zmien na strane žalobcov a žalovaných nemôže ospravedlniť dĺžku napadnutého konania v trvaní siedmich rokov, bez hoci neprávoplatného rozhodnutia v merite veci. Prvý termín pojednávania nariadený na 23. máj 2024 bol mestským súdom zrušený z dôvodu na strane konajúceho sudcu. V napadnutom konaní došlo opakovane k zmene zákonného sudcu. Celková dĺžka napadnutého konania je ústavne nekonformná

a v rozpore s judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“). Sťažovateľky poukazujú na význam veci (právna neistota, ako aj dopad na ich finančnú situáciu), ako aj na skutočnosť, že žalovanými sú aj osoby vo vyššom veku.

III.

Vyjadrenie mestského súdu

5. Predsedníčka mestského súdu po rekapitulácii chronológie procesných úkonov konštatovala nečinnosť v období od 23. júna 2017 do 16. januára 2018, od 11. júla 2019 do 12. apríla 2022 a od 21. júna 2023 do 3. januára 2024. K nečinnosti došlo z dôvodu nadmernej zaťaženia, fluktuácie zamestnancov vrátane sudcov a potreby prerozdelenia spisov. Poukazuje aj na dlhodobú práceneschopnosť zákonného sudcu. Značné množstvo žalovaných (62) si vyžaduje opakované rozhodovanie o pokračovaní v konaní s právnymi nástupcami zomrelých žalovaných. O vstupe do konania sťažovateľky v 2. rade na strane žalovaných bolo rozhodnuté uznesením z 29. júna 2022.

IV.

Posúdenie dôvodnosti ústavných sťažností

6. Ústavný súd upustil od ústneho pojednávania, keďže na základe podaní účastníkov konania a predloženého súdneho spisu je zrejmé, že od ústneho pojednávania nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci [§ 58 ods. 3 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“)].

7. Podstatou ústavných sťažností je namietané porušenie základného práva sťažovateľiek na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a čl. 38 ods. 2 listiny a práva na prejednanie ich záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a podľa čl. 36 ods. 1 listiny, práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, základného práva vlastniť majetok podľa čl. 20 ods. 1 ústavy a podľa čl. 11 ods. 1 listiny a práva pokojne užívať svoj majetok podľa čl. 1 dodatkového protokolu postupom mestského súdu v neprímerane dlho trvajúcim napadnutom konaní.

8. V úvode ústavný súd konštatuje, že sťažovateľka v 1. rade je žalovanou v napadnutom konaní od jeho začiatku 8. februára 2017.

8.1. Sťažovateľka v 2. rade sa stala stranou sporu právoplatnosťou uznesenia okresného súdu z 29. júna 2022, ktorým mestský súd rozhodol o jej vstupe do konania.

9. Reflektujúc skutočnosť, že v prípade sťažovateľky v 2. rade došlo k procesnoprávnemu nástupníctvu (sukcesii), a to na základe singulárnej sukcesie, ústavný súd akcentuje, že tak v prípade univerzálnej sukcesie, ako aj singulárnej sukcesie je potrebné osobitne prihliadať na skutočnosť, že obe vo svojej podstate znamenajú právne nástupníctvo, a teda zmenu v osobe subjektu určitého hmotnoprávneho a prípadne aj procesnoprávneho vzťahu, pričom momentom účinnosti sukcesie v existujúcom právnom vzťahu začne vystupovať subjekt nový. Rozdielnym je len rozsah práv a povinností, pretože kým singulárna sukcesia znamená nadobudnutie jednotlivého práva (povinnosti) alebo viacerých práv (povinností) presne vymedzených, univerzálna sukcesia znamená nadobudnutie všetkých práv (povinností), a teda aj hmotnoprávnych aj procesnoprávnych, a to priamo zo zákona. V prípade sukcesie singulárnej sa však na zmenu

procesnoprávneho vzťahu vyvolanú zmenou hmotnoprávneho vzťahu vyžaduje rozhodnutie orgánu verejnej moci, napríklad súdu podľa § 80 Civilného sporového poriadku (ďalej len „CSP“), čo je aj prípad sťažovateľky v 2. rade. Výsledkom tohto postupu je vždy zmena v osobe pôvodného subjektu (právneho predchodcu). Zmena subjektu konania na základe právnej skutočnosti (univerzálna sukcesia) a na základe rozhodnutia orgánu verejnej moci (singulárna sukcesia) nemôže spôsobovať priznanie zásadne rozdielného obsahu alebo rozsahu práv týchto právnych nástupcov, pretože striktné vnímanie spôsobu právneho nástupníctva by viedlo k prílišnému právnemu formalizmu, a to za súčasného opomenutia esenciálnej skutočnosti, že vstupom subjektov do existujúceho konania nevzniká nový procesnoprávny vzťah, ale „nové subjekty“ sú právnymi nástupcami pôvodných subjektov konania, pokračujú v konaní s rovnakým predmetom a v konaní pred orgánom verejnej moci sa naďalej domáhajú svojich práv alebo určenia povinností (I. ÚS 264/2021, ZNaU č. 49/2021).

10. Vstupom do konania na miesto žalobcu alebo žalovaného nedochádza k prístúpeniu do konania (§ 79 CSP) a ani k intervencii (§ 81 a nasl. CSP), ale dochádza k absolútnemu nahradeniu pôvodného subjektu konania novým subjektom, ktorý vstupuje aj do jeho práv a povinností. Ten, kto vstupuje do konania, prijíma stav konania ku dňu jeho vstupu do konania (§ 80 ods. 1 a ods. 3 CSP), a teda si je vedomý aj existujúcich „výhod a nedostatkov“ prebiehajúceho konania (I. ÚS 264/2021).

11. Na podklade uvedeného ústavný súd uzatvára, že sťažovateľka v 2. rade je oprávnená namietat' postup mestského súdu a porušenie svojich práv od začiatku napadnutého konania.

12. Účelom základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy (to platí, aj pokiaľ ide o právo na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru – m. m. I. ÚS 304/2021, I. ÚS 444/2021, pozn.) je odstránenie stavu právnej neistoty, v ktorej sa nachádza osoba domáhajúca sa rozhodnutia všeobecného súdu. Samotným prerokovaním veci na súde sa právna neistota osoby domáhajúcej sa rozhodnutia neodstraňuje. K stavu právnej istoty dochádza zásadne až právoplatným rozhodnutím súdu alebo iným zákonom predvídaným spôsobom znamenajúcim nastolenie právnej istoty inak ako právoplatným rozhodnutím (m. m. II. ÚS 118/2019, I. ÚS 250/2020).

13. Pri posudzovaní otázky, či v okolnostiach konkrétneho súdneho konania došlo k zbytočným priet'ahom, a tým aj k porušeniu základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, ústavný súd v súlade s doterajšou judikatúrou [I. ÚS 17/2022, rozsudky Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) vo veci Frydlender v. Francúzsko z 27. 6. 2000, sťažnosť č. 30979/96, a vo veci Záborský a Šmáriková v. Slovensko zo 16. 12. 2003, sťažnosť č. 58172/00] zohľadňuje (1) právnu a faktickú zložitosť veci, o ktorej všeobecný súd rozhoduje, (2) správanie účastníka súdneho konania a (3) postup samotného súdu, a prihliada sa pritom aj na význam konania pre sťažovateľa.

14. Z hľadiska povahy veci ústavný súd rezultuje, že napadnuté konanie nie je právne zložité. Jeho predmetom je zriadenie vecného bremena a mestský súd dosiaľ nepristúpil k vykonávaniu dôkazov. Predložený spis mestského súdu odôvodňuje prijatie čiastkového záveru o tom, že napadnuté konanie je zložitejšie z hľadiska procesného, keď v konaní na strane žalovaných vystupuje v súčasnosti 62 subjektov, čo zakladá potrebu mestského súdu priebežne sa vysporiadavať s právnym nástupníctvom pri ich úmrtí. Zároveň však ústavný súd uvádza, že žiadna právna ani skutková zložitosť veci nemôže ospravedlniť nečinnosť mestského (resp.

okresného) súdu, (k tomu pozri ďalej), predznamenáva však, že uvedené skutočnosti zohľadnil pri rozhodovaní o výške primeraného finančného zadost'učinenia. Z hľadiska judikatúry ústavného súdu, resp. ESLP v prejednávanej veci nejde o konanie, pri ktorom je daná zvýšená požiadavka na jeho rýchlosť.

15. Predložený spis ani vyjadrenie predsedníčky mestského súdu neindikujú, že by sťažovateľky svojím správaním prispeli k dĺžke napadnutého konania.

16. Napokon ústavný súd hodnotil aj samotný postup mestského (resp. okresného) súdu v napadnutom konaní ako tretie kritérium. Celkovú dĺžku napadnutého konania v trvaní takmer sedem a pol roka najzásadnejším spôsobom ovplyvnili obdobia absolútnej nečinnosti okresného (a z časti aj mestského) súdu trvajúce dokopy takmer štyri roky, pričom nečinnosť v uvedenom rozsahu konštatovala aj predsedníčka mestského súdu.

17. Zároveň možno odkázať aj na neefektívny postup súdu v súvislosti s doručovaním žaloby žalovaným, ktorý trval od 7. januára 2018 do 23. apríla 2019, keď boli vyjadrenia žalovaných zaslané žalobcom. O neefektívnom postupe v napadnutom konaní bezpochyby svedčí aj fakt, že ani sedem a pol roka po jeho začatí mestský súd neuskutočnil ani len prvé pojednávanie.

18. Ústavný súd stabilne pripomína, že personálne obsadenie súdu, jeho organizácia, vysoký počet vecí v príslušnom oddelení, ako i optimalizácia súdnictva nie sú dôvodmi, pre ktoré by malo byť ospravedlnené, tolerované a ústavne udržateľné porušovanie základného práva sťažovateľov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, ako aj práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru. Účelom základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov a ústavnej sťažnosti zároveň nie je pomenovanie príčin priet'ahov v konaní alebo dospieť k záveru, či príčiny majú objektívny, alebo subjektívny charakter. Dôležité je rozhodnúť o tom, či k týmto priet'ahom v konaní došlo, a odstrániť právny stav neistoty sťažovateľa (porov. I. ÚS 342/2023).

19. V konklúzii predneseného ústavný súd uzatvára, že napadnuté konanie vykazuje zbytočné priet'ahy spočívajúce v nečinnosti, ako aj v neefektívnom postupe mestského (predtým okresného) súdu, ktorými došlo k porušeniu namietaných práv sťažovateľiek podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, čl. 38 ods. 2 listiny a čl. 6 ods. 1 dohovoru (bod 1 výroku tohto nálezu).

20. Keďže napadnuté konanie nie je právoplatne skončené, ústavný súd prikázal mestskému súdu konať v ňom bez zbytočných priet'ahov (bod 2 výroku tohto nálezu).

21. Nebol však dôvod ústavnej sťažnosti vyhovieť vo vzťahu k namietanému porušeniu základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy (čl. 36 ods. 1 listiny) a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru. Intenzita zistených priet'ahov nevedie k takému stavu, ktorý by bolo možné posúdiť ako celkové odmietnutie prístupu k spravodlivosti.

21.1. Rovnako nebolo sťažnosti vyhovené ani vo vzťahu k namietanému porušeniu základného práva vlastníť majetok podľa čl. 20 ods. 1 ústavy (čl. 11 ods. 1 listiny) a práva na ochranu majetku podľa čl. 1 dodatkového protokolu. V súlade s doterajšou judikatúrou ústavného súdu (II. ÚS 182/06, III. ÚS 693/2021, III. ÚS 657/2021) zostáva priestor na to, aby sa mestský súd sám vyrovnal s ochranou uplatnených práv hmotného charakteru. Preto ústavný súd sťažnosti v tejto časti nevyhoviel, uprednostňujúc právomoc mestského súdu na ochranu subjektívnych hmotných práv sporových strán pred ich ochranou v konaní pred ústavným súdom (porov. III. ÚS 701/2022, III. ÚS 305/2023) (bod 5 výroku tohto nálezu).

V.

Priznanie primeraného finančného zadosťučinenia

22. Sťažovateľky sa v ústavných sťažnostiach domáhajú, aby ústavný súd priznal každej z nich primerané finančné zadosťučinenie 25 000 eur. Ústavný súd vzhľadom na okolnosti posudzovanej veci považoval za potrebné priznať sťažovateľkám finančné zadosťučinenie, majúc pritom na pamäti, že cieľom priznania primeraného finančného zadosťučinenia je zmiernenie ujmy pociťovanej z porušenia základných práv alebo slobôd zaručených ústavou, resp. záväznou medzinárodnou zmluvou, nie získanie iného majetkového prospechu. Pri určení primeraného finančného zadosťučinenia vychádzal zo zásad spravodlivosti aplikovaných ESĽP, ktorý spravodlivé finančné zadosťučinenie podľa čl. 41 dohovoru priznáva so zreteľom na konkrétne okolnosti prípadu, ako aj na výšku priznávaného finančného zadosťučinenia v aktuálnych rozsudkoch proti Slovenskej republike (za roky 2023 a 2024).

23. Pri ustálení sumy finančného zadosťučinenia priznaného sťažovateľkám ústavný súd prihliadal primárne na celkovú dĺžku napadnutého konania a fakt, že doteraz prebieha iba na jedinom stupni sústavy súdov, a zohľadnil aj čiastočnú procesnú zložitost' veci. Vzhľadom na uvedené rozhodol o priznaní finančného zadosťučinenia vo výške 2 500 eur sťažovateľke v 1. rade (bod 3 výroku tohto nálezu).

24. Z dôvodu právneho nástupníctva sťažovateľky v 2. rade a v spojení s fundamentálnou vlastnosťou základných práv, ktoré sa svojím obsahom viažu na konkrétny subjekt (čl. 12 ústavy), sa dostatočne odôvodňuje záver, že intenzita zásahu do namietaných práv a slobôd nemôže byť u právnych nástupcov – *in abstracto* identická s rozsahom porušenia práv a slobôd subjektov, ktorí sú účastníkmi napadnutého konania od jeho úplného začiatku (porov. I. ÚS 264/2021, ZNaU č. 49/2021). Vzhľadom na uvedené ústavný súd považoval priznanie sumy 1 000 eur sťažovateľke v 2. rade za primerané finančné zadosťučinenie (bod 3 výroku tohto nálezu). Vo zvyšku požadovaného primeraného finančného zadosťučinenia ústavným sťažnostiam nevyhovelo (bod 5 výroku tohto nálezu).

VI.

Trovy konania

25. Ústavný súd priznal sťažovateľkám (§ 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde) nárok na náhradu trov konania v celkovej sume 1 131,35 eur (bod 4 výroku tohto nálezu).

26. Ústavný súd priznal náhradu za dva právne úkony, t. j. prevzatie a prípravu zastupovania, podanie ústavnej sťažnosti v roku 2024. Odmena za jeden úkon právnych služieb za rok 2024 v zmysle § 11 ods. 3 vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška“) predstavuje sumu 343,25 eur. Pri spojení dvoch vecí sa táto hodnota zvyšuje o tretinu základnej sadzby tarifnej odmeny, ktorá by advokátovi patrila v ďalšej spojenej veci (§ 13 ods. 3 vyhlášky) na 457,67 eur. Takto stanovená odmena spolu s režijným paušálom 2 x po 13,73 eur (§ 16 ods. 3 vyhlášky) predstavuje pri dvoch sťažovateľkách sumu 942,80 eur za dva úkony uskutočnené v roku 2024, ktorú ústavný súd zvýšil o 20 % daň z pridanej hodnoty (ďalej len „DPH“).

27. Náhradu trov konania za ďalšie podania, ktoré neboli relevantné pre rozhodnutie ústavného súdu, a za ďalšie úkony predstavujúce hotové výdavky a tým aj súčasť režijného paušálu (§ 15 a § 16 vyhlášky), sťažovateľovi ústavný súd nepriznal, pričom dáva do pozornosti, že § 73 zákona o ústavnom súde svojou štruktúrou (vzťah ods. 1 a 3) právo na náhradu trov konania pred ústavným súdom nestavia do nárokovateľnej polohy (III. ÚS 209/2020, I. ÚS 238/2021, I. ÚS 675/2023, I. ÚS 315/2024).

28. Priznanú náhradu trov právneho zastúpenia je mestský súd povinný uhradiť na účet právneho zástupcu sťažovateľiek (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 CSP) označeného v záhlaví tohto nálezu v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 24. júla 2024

Miloš Mad'ar
predseda senátu